

ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ ВЛАДИ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ
ТА ДОНЕЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
В УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИНАХ

Мелєксцев К. І.

This article focuses on Polish-Ukrainian contacts-related experience accumulated by the regional government of Donetsk Oblast and the academic circles of Vasyl' Stus Donetsk National University. The researched documents show that the unique Donetsk experience was deemed useful by other regions, such as Vinnytsia Oblast. The results of Polish-Ukrainian cooperation strengthened Ukraine's economy and education practices and extended the scope of Ukrainian interaction with the EU, despite some long-standing historical disagreements with the Poles.

Key words: Donbas, Donetsk National University, Donetsk Oblast, Poland, Polish-Ukrainian relations, Ukraine.

У сучасних умовах Польща залишається одним із найважливіших партнерів України, можна навіть сказати, одним із небагатьох реально стратегічних партнерів, відносини з яким є актуальними для економічного добробуту, зовнішньополітичного статусу, безпеки та оборони України. Незважаючи на це, відносини не є ідеальними – вони страждають від болісних питань національної історичної пам'яті. Одними заявами про те, що «історію варто залишити історикам» (ці слова часто звучали в українській президентській риторичі), не обійтися. Питання історичної пам'яті залишається критичним для польської сторони, яка в очікуванні подальших поступів від української держави в цьому аспекті відносин. Проте історія відносин сучасних України та Республіки Польща містить багато прикладів високоякісної співпраці у сферах економіки та культури, незважаючи на історико-політичні неузгодженості. Донеччина та Донецький національний університет імені Василя Стуса відрізняються прикладами успішного співробітництва з польською стороною. Розглянувши різноманітні матеріали, маємо сенс говорити про те, що завдяки, по-перше, обміну інформацією між обласними адміністраціями, а по-друге, вимушеному переміщенню ДонНУ до Вінницької області з тимчасово окупованої території, з донецьким досвідом були ознайомлені представники влади та громадськості з інших регіонів.

Серед джерел, які стали у нагоді, є матеріали Державного архіву Вінницької області, міжнародні угоди, викладені в Офіційному віснику України, газета «Університетські вісті», внутрішня документація Донецького національного університету імені Василя Стуса, книжкові матеріали з історії університету [4], книга «Учені Донецького національного університету» [14].

За останні десятиліття українські дослідники видали безліч публікацій з питань українсько-польської співпраці в європейському та атлантичному, культурному, економічному аспектах. Значно скрутішою була ситуація з історіо-

графією з теми у 1990-х рр. через брак доступних джерел. Не дивлячись на це, вважаємо за потрібне виділити публікацію проф. О. М. Бута 1996 р., в якій він розглядав, як Україна та Польща сповідували спільні інтереси переходу від «соціалістичної» системи, нав'язаної радянським режимом Центрально-Східній Європі, до спільного ринку [1]. Знаний євроатлантист проф. І. Я. Тодоров, розглядаючи ситуацію з використанням в Україні європейського та атлантичного досвіду, відмічав, що такі практики були характерні не лише західним областям країни. Як зазначає дослідник, близькі за змістом тенденції помічалися і на сході України, зокрема в Донецькій області. Конкретно, співробітництво з Польщею у області активно проводило агентство регіонального розвитку «Донбас» на чолі з В. Ковалем, а з 2001 р. у області почав діяти проєкт «Розбудова стратегій місцевого розвитку в Україні на основі польського досвіду» [12, с. 187]. Ці стратегії втілювалися в життя за участю міської влади Донецька, Маріуполя, Краматорська, Макіївки, Єнакієвого. Польща підтримувала такі проєкти: 7 листопада 2002 р. радник Посольства Республіки Польща В. Зайчковський взяв участь у регіональному семінарі стосовно проблем і особливостей інтеграції країни до ЄС, яка відбувалася саме в цей період [12, с. 187–188].

На 2000 р. ми можемо констатувати успіхи реалізації польсько-українських угод другої половини 1990-х рр. (період, який довгий час характеризувався як період занепаду відносин, незважаючи на успіхи міжрегіональної співпраці), як на загальнодержавному, так і на місцевому рівні [15]. Підписання у 1997 р. міжурядової «Угоди про співробітництво в галузі культури, науки і освіти» спонукало до розширення контактів науково-освітніх установ. Визначною для українсько-польського партнерства у сфері науки датою стає створення у 2000 р. Європейського колегіуму польських та українських університетів. Це колективна польсько-українська науково-освітня установа, створена за ідеєю дослідника історії Центральної та Східної Європи Б. Осадчука, підтриманого польським істориком Є. Ключовським та Є. Гедройцем. Колегіум був заснований Університетом Марії Кюрі-Складовської, Люблінським католицьким університетом Івана Павла II (Польща), Київським національним університетом ім. Тараса Шевченка, Львівським національним університетом ім. Івана Франка, та Національним університетом «Києво-Могилянська академія» (Україна). З 2002 р. до колективних членів приєднався Дніпропетровський державний університет [5, с. 382]. Низку угод з польськими вишами на поч. ХХІ ст. почав реалізовувати і Донецький національний університет [14, с. 29].

Низку ефективних економічних рішень свого часу прийняла Міжурядова комісія з питань економічного співробітництва України і Республіки Польща [13]. Перед комісією була поставлена важлива мета – реалізувати положення різногалузевих міжвідомчих угод на всіх рівнях. Основні зусилля були спрямовані

саме на подальше посилення міжрегіональної економічної співпраці. Про це свідчать збільшення фінансування областями України спільних заходів із відповідними партнерами-воєводствами Польщі. Наприклад, протягом 2005–2006 рр. Сьвентокшиське воєводство проводило спільні з українською стороною міжнародні конференції, культурно-економічні форуми, ярмарки, співпрацю у галузі спорту і туризму за умов спільного фінансування [2, арк. 2–19]. Іншим проявом діяльності комісії стало втілення пункту про міжрегіональну співпрацю шляхом підписання «Договору про міжнародне – міжрегіональне співробітництво Донецької області (Україна) і Сілезького воєводства (Республіка Польща)» [3]. За документом здійснювалися обмін делегаціями представників регіональної влади, керівних кадрів, спеціалістів та експертів, залучення до контактів господарських структур [3]. Як і в Донецькій області, на Вінниччині з часом поширилася практика стажувань у Республіці Польща представників органів регіональної влади [2.1, арк. 14].

Договору передувала довга та плідна співпраця Донбасу та Сілезії протягом 1998–2005 рр. з питань місцевого самоврядування, громадських організацій та навчальних закладів. Як зазначив І. Годоров, важливим результатом співпраці в межах проєктів стало використання в Донецькій області досвіду та інструментарію програмування регіонального розвитку промислових регіонів Франції та Німеччини, які були до того з успіхом ужиті у Верхній Сілезії [11, с. 226]. Відносини Донеччина–Сілезія продовжилися протягом 2005–2015 рр. Активну участь у співпраці взяв Донецький національний університет, який проводив обмін студентами, стажування викладачів у навчальних закладах Сілезії (за сприяння Міжнародного фонду «Відродження» та Інституту соціальних досліджень та політичного аналізу) [10].

Хоча західні області України та східні воєводства Польщі співпрацювали активніше, ніж решта регіонів, ми маємо зазначити, що це пов'язано не лише з географією, а й зі спорідненими ролями в економіці країн. Інші регіони України й Польщі з подібним спорідненням галузевої спеціалізації брали активну участь у міжрегіональному партнерстві, незважаючи на географічну віддаленість. Яскравим прикладом такого партнерства є продовження співробітництва Донецької області (Україна) і Сілезького воєводства (Республіка Польща), двох індустриальних, гірничопромислових регіонів на, відповідно, сході України й заході Польщі. Успіх контактів між Донеччиною та Сілезією привів до продовження діяльності попереднього договору 2005 р. у 2008 р. [3].

Розвиток мережі консульських установ Республіки Польща в Україні в 2007–2010 рр. був великою мірою підтриманий і особистою ініціативою дипломата Томаша Олейнічака, який з 1997 р. працював у польських дипломатичних відомствах в Україні. Плідну роботу Т. Олейнічака щодо удосконалення роботи

консульств та їхнього розгалуження обласними центрами України було відмічено як польською, так і українською стороною. У 2015 р. він отримав посаду Генерального Консула Республіки Польща у Вінниці [7].

Задля підвищення мобільності студентів та викладачів заклади вищої освіти користувалися двосторонніми угодами з польськими вишами та залученням здобувачів освіти до міжнародних програм, таких як Erasmus+. Підтримку програмам академічної мобільності надало і польське МЗС. Конкретно, як Генеральний консул Республіки Польща у Вінниці Т. Олейнічак допоміг у реалізації програм, що було відзначено у присвоєнні польському дипломатові у 2017 р. звання «Почесний доктор Донецького національного університету імені Василя Стуса» [7, с. 7].

Окрім вищезгаданої Erasmus+, під егідою Єврокомісії проводилися такі освітянські проекти, як TEMPUS. Безумовним регіональним лідером у реалізації завдань TEMPUS став Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара: за період ректорства М. Полякова університетом було виграно 18 конкурсів [9, с. 203]. Ці факти підтверджують успіхи співпраці задля втілення Болонського процесу, вказують на активізацію мобільності освітян та ініціатив зближення із загальноєвропейськими науково-освітніми установами.

До таких ініціатив також долучився Донецький національний університет імені Василя Стуса. Найактивніше розвивалася співпраця із Варшавським університетом, відповідно до підписаного у 2013 р. та оновленого у 2017 р. Меморандуму про взаємопорозуміння. Темати для співпраці (обміни молоддю, стажування, конференції та воркшопи) було визначено сферу політології, міжнародних відносин та історії пострадянських держав [16]. За період 2017–2019 рр. 35 здобувачів освіти з університету навчалися у більш ніж десяти різних польських вишах за новими програмами [8]. Студенти позитивно схвалювали можливість для мобільності у навчанні та організацію обміну молоддю. Відзначали отримання досвіду саморозвитку в навчанні, можливість спілкування та культурного обміну із молоддю з багатьох країн. Надані стипендії покривали витрати на всі потреби студента [6].

Отже, проведені заходи задля розширення торговельно-економічних та науково-культурних зв'язків протягом «Року України в Польщі» стимулювали довготривале співробітництво між урядами та окремими регіонами двох країн. Позитивна динаміка відносин яскраво розкривається на прикладах співпраці на місцях. Окрім традиційних партнерств регіонів, встановлених ще у радянські часи, області України почали шукати нові втілення міжрегіональної співпраці. Приклади Львівської, Вінницької, Донецької, Дніпропетровської, Харківської областей України відбили успіхи впровадження українсько-польської співпраці в економічній, культурній галузях, обміну досвідом реформування місцевого

самоврядування протягом 1995–2004 рр. Досліджені факти співпраці підтверджують набуття відносинами статусу «стратегічного партнерства», з визнанням на початку ХХІ ст. актуальності інтеграції до ЄС. На жаль, українсько-польські відносини за економічними показниками не досягли попереднього рівня торгівельних зв'язків України з Москвою, нинішнім агресором. Проте ці контакти мали й іншу цінність для України, відкриваючи перспективи шляху інтеграції до європейських структур.

Джерела та література

1. Бут О. М. Лібералізація економіки: міжнародний досвід і Україна. *Східна Європа і світове співтовариство: історія і сучасність*. Донецьк, 13–14 вересня 1996 р.; оргкомітет: Г. П. Єрхов та ін. Донецьк. 1996. С. 47.
2. Державний архів Вінницької області. Ф 6200. Оп. 1. Спр. 8. 47 арк.; Державний архів Вінницької області. Ф. Р-6147. Оп. 3. Спр. 1299. 203 арк.
3. Договір про міжнародно-міжрегіональне співробітництво Донецької області (Україна) і Сілезького воєводства (Республіка Польща). *Офіційний вісник України*. 17 травня 2006. № 18. С. 139.
4. Донецький національний університет / Г. Я. Пономаренко та ін.; відп. ред. В. П. Шевченко. 3-є вид. Донецьк: Норд-Прес, 2007. 372 с.
5. Історія Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара. 1918–2018 / гол. редкол. чл.-кор. НАН України, проф. М. В. Поляков. 5-те вид., переробл. і доповн. Дніпро: Ліра, 2018. 416 с.
6. Освітні можливості програми Еразмус+ Україна. *Університетські вісті*. Донецький національний університет імені Василя Стуса. Вінниця, 2018. URL: <https://news.donnu.edu.ua/2018/11/22/osvitni-mozhливosti-programi-erazmus-ukrayina/> (дата звернення: 12.12.2018).
7. Протокол № 8 від 28 квітня 2017 р. Засідання нагородної комісії. *Присвоєння звання «Заслужений професор ДонНУ»*. Донецький національний університет імені Василя Стуса. Матеріали нагородної комісії. Вінниця, 2017. С. 1–8.
8. Протоколи засідань щодо академічної мобільності (2017–2019). Донецький національний університет імені Василя Стуса. Матеріали відділу міжнародних зв'язків. Вінниця, 2017–2019.
9. Савчук В. С. Ректори Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (1918–2018). Книга нарисів / гол. редкол. чл.-кор. НАН України, проф. М. В. Поляков; В. С. Савчук. Дніпро: Ліра, 2018. 212 с.
10. Стажування у Вроцлавському університеті. *Університетські вісті*. 4 грудня 2015. Донецький національний університет імені Василя Стуса. URL: <https://news.donnu.edu.ua/2015/12/04/stazhuvannya-u-vrotslavskomu-universiteti/> (дата звернення: 10.10.2018).
11. Тодоров І. Я. Україна на шляху до європейської та євроатлантичної спільноти : монографія. Донецьк: ДонНУ, 2006. 268 с.
12. Тодоров І. Історичні, геополітичні та політико-правові засади співробітництва України та НАТО. *Незалежний культурологічний часопис «І»*. 2014.

№ 77. URL: http://www.ji.lviv.ua/n77texts/Zasady_spivotbitnyctva.htm (дата звернення: 10.10.2018).

13. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про економічне співробітництво. *Офіційний вісник України*. 12 липня 2006. № 26. С. 291.
14. Учені Донецького національного університету: 1937–2007 / авт.: Г. Я. Пономаренко (наук. кер.), М. Є. Безпалов, П. В. Добров та ін.; редкол.: В. П. Шевченко (відп. ред.) та ін. Донецьк: Норд-Прес, 2006. 372 с.
15. Kozakiewicz J. Polska i Ukraina na progu trzeciego tysiąclecia. *Warszawskie Zeszyty*. Ukrainoznawcze. Warszawa, 2000. №10. S. 294–300.
16. Memorandum of Understanding between the University of Warsaw and the Donetsk National University. *Угоди про партнерство 2017 р.* / Донецький національний університет імені Василя Стуса. Відділ міжнародних зв'язків. Вінниця, 2017.